

HENDRIK PYPE

° Geluwe 12.01.1854
+ Oostende 03.06.1926

Vader van de Vissers
Stichter van de Paster Pypeschool
Auteur van verscheidene werken
voor en over de vissers

door D. DECUYPERE

DE KWARTIERSTAAT H. PYPE

door Mevr. S. PYPE-LARIDON

Hendrik Pype werd op 12 januari 1854 te Geluwe geboren, nader bepaald op het zeer landelijk gelegen gehucht Terhand. Hij was het tweede kind van landbouwer Carolus-Ludovicus Pype en Ursula Deltour, huisvrouw. De ouderlijke boerderij, die in de Oude Ieperstraat op de grensscheiding van Geluwe en Beselare lag, werd tijdens de Eerste Wereldoorlog totaal vernield. Feitelijk waren de kapotgeschoten gebouwen verre van oud. Jan Soete, die in 1882 met Pharaïlde Pype (Pastoor Pypes zuster) getrouwd was - met kerkelijke dispensatie "ad cautelam" - had (wellicht na de dood van zijn vrouw in 1897) besloten een nieuwe hoeve te bouwen. Hij deed dat 100 meter dichter naar Terhand toe en met een rechtstreekse uitweg op de Oude Ieperstraat.

De bakstenen werden er ter plaatse in een voor de gelegenheid gebouwde steenoven gebakken. In het Geluwse tijdschrift *Landelijke Echo* (zie bronnen) lezen we hierover verder : "In de stapels stenen kon hier en daar een wild konijn of haas huizen. Een dwingende uitnodiging voor Pastoor Pype om op pensejacht te gaan. Toen hij bij zijn familie op bezoek kwam, bracht hij altijd, in een mooie zwarte koffer, zijn jachtgeweer mee. De moeder van Adronie Vantomme (toen een meisje van 18 jaar) was "maarte" bij de Soetes. Zij

moest helpen om het wild op te jagen. Als er een beestje angstig in een spleet wegliep, moest ze de schuilplaats met haar "schorte" (voorschoot) afdekken. De gewone mensen hadden deugd in 't harte als ze hoorden vertellen hoe Pastoor Pype de jachtwachters om de tuin wist te leiden."

In 1909 verliet Jan Soete de hoeve (met haar 26 ha landbouwgrond) nog voor ze afgewerkt was en verhuisde naar Ledegem, waar hij al een tijdje een eigen conservenfabriek ("La Merveille") aan het beheren was. De familie Tanghe zou de boerderij overnemen ¹.

Na de oorlog werden de gebouwen dichterbij de openbare weg wederopgebouwd (nu hoeve Jozef Naeyaert-Verbeke, Oude Ieperstraat, 40).

Dat Hendrik Pype te midden van de agrarische, armoedige bevolking van Terhand opgroeide, kan best meegespeeld hebben in zijn latere onbaatzuchtige inzet voor de vissersgezinnen. Zijn latere volkse toenaam "Paster Pype" of "Menhère Herrie" zal hij trouwens ook te danken hebben gehad aan zijn vlotte, gemoedelijke omgang met de man in de straat of op zee.

Na het lager onderwijs doorlopen te hebben, trok hij naar het Sint-Aloysiuscollege te Menen, waar hij tot 1871 in de palmares vermeld staat. Vandaar trok hij naar het Seminarie in Roeselare. Op 7 juni 1879 werd hij priester gewijd en al korte tijd later, op 21 augustus 1879, werd hij tot leraar benoemd aan het college van Nieuwpoort.

Op 12 november 1884 werd hij als onderpastoor aangesteld op de Oostendse parochie Sint-Petrus en Paulus, die een uitgesproken vissersbevolking heeft. Al vlug bleek dat hij een herder was die te midden van zijn schapen wou leven: hij vernam uit de mond van zijn parochianen, bij hen thuis of op de visserskaai, wat hen het nauwst aan het hart lag.

Hem viel vooral op dat visserszonen die met moeite de kinderbroek ontgroeid waren en zonder de minste opleiding vooraf, werden meegestuurd. Sociale wetten die de gezinnen moesten beschermen tegen "werkloosheid" (geringe visvangst), ziekte, ongeval of overlijden, waren in de visserijwereld nog onbekend.

De benoeming die Hendrik Pype tot een van de verdienstelijkste sociale voortrekkers uit onze kuststreek zou maken, volgde op 22 mei 1886, toen hij tot almoezenier ter zee werd bevorderd.

¹ In **Landelijke Echo Geluwe** (zie bronnen) staat te lezen dat als eigenaars van de hoeve in 1571 de Zusters Benediktinessen van de Abdij "Nonnenbossche" bij Ieper opgetekend staan. De auteurs voegen erbij: "Ghyoot van Dickele es houdende in pachte van den cloostre van Nonnenbossche (...)".

Voor hem betekende deze verandering heel wat. Als aalmoezenier ter zee kon hij nu meevaren op de wachtschepen van de Belgische Staatsmarine en kreeg hij de kans het vissersleven van nabij te leren kennen. Dit werd weliswaar verre van een pleziervaart want het leven dat hem nu te wachten stond, zou veel van zijn krachten vergen.

In 1886 voeren er twee wachtschepen op de Noordzee : de *Ville d'Anvers* en de *Ville d'Ostende*. Het eerste was van dienst tijdens de herfst en de winter, het tweede tijdens de zomer. Na 1918 werden ze vervangen door de *Zinnia*, een kruiser. Ze doorkruisten de Noordzee in alle richtingen en hadden als opdracht toezicht uit te oefenen op de visserij, de geschillen te beslechten, de vissers in hun nood bij te staan en ook het morele en religieuze ter harte te nemen. Soms vormden deze schepen de enige verbinding tussen rederij of familie aan wal en de bemanning.

Hendrik Pypes bemoedigende en innemende woorden deden de vissersharten veel deugd. “‘t Is een bezoek in hun huis en z’hebben ‘t zo geerne,” zei hij soms tegen auteur De Spot. In zijn *Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen (1875-1914)* weet Dr. Scholl te vertellen dat aalmoezenier Pype het zo ver wist te brengen dat hij geen deken meer had om op zijn bed te leggen en in de plaats daarvan een oude versleten toga gebruikte. Menhère Herrie was visser met de vissers, arme met de armen en dat moet recht naar hun hart zijn gegaan, hoe bonkig die vissers ook mogen geweest zijn. En toen Pypes woorden met de jaren steeds meer in concrete, broodnodige initiatieven omgezet werden, kon dit zijn populariteit alleen maar vergroten.

Zijn engagement voor zijn mensen werd nog versterkt door de Vissersopstand van 23 en 24 augustus 1887, toen hij van nabij werd geconfronteerd met de machteloosheid van de kleine visser tegenover de officiële ordediensten.

De onmiddellijke aanleiding van de opstand was de wrevel van de plaatselijke vissers over het feit dat de Engelse en Franse vissers hier kwamen markten. Belangrijk is te weten dat onze vissers door allerhande overheidsmaatregelen en door minder goed uitgeruste schepen moeilijk met de buitenlanders konden concurreren. Maar intussen vergeten we ook de schrijnende armoede niet, die altijd opstandig maakt.

Op 23 augustus 1887 waren er bij botsingen met de leden van de plaatselijke burgerwacht en de gendarmen al 7 gewonden onder de betogers gevallen. En toen op 24 augustus twee Engelse schepen in Oostende hun vangst wilden verkopen, bereikte de woede van de vissers een hoogtepunt. Onder bewaking van een massa ordehandhavers kon het lossen verder gebeuren, maar uiteindelijk kwam het tot rellen en werd het bevel tot vuren gegeven. Twee of drie vissers vonden daarbij de dood en er vielen verscheidene gewonden.

Soldaten uit Brugge en Doornik werden ijlings naar Oostende geroepen. (James Ensor vereeuwigde de vissersopstand van 1887 in zijn werk "Les Gendarmes"). Hendrik Pype was erg onder de indruk van het gebeurde. Hij had trouwens een belangrijke rol gespeeld in het bedaren van de gemoederen en als aalmoezenier der vissers sprak hij de lijkrede uit op de begrafenis van de neergeschoten vissers. Deze tragedie had o.a. de oprichting van een raad tot gevolg die zich tot taak stelde de wezen der slachtoffers te ondersteunen. Aalmoezenier Pype was er lid van.

In de loop van 1888 stichtte pastoor Pype de *Vrije Visserijschool Sint-Andreas*, in samenwerking met de Broeders van Liefde en enkele specialisten, en financieel gesteund door de Oostendse burgerij ¹. Van een rijke wijnhandelaarsfamilie had hij een ruim gebouw in de Wellingtonstraat in schenking gekregen. Kort daarop konden de jonge visserszonen daar hun eerste opleiding krijgen in het veeleisende, vaak gevaarlijke vissersbedrijf.

In de school leerden ze vooreerst lezen en schrijven, wat even belangrijk werd geacht als de specifieke opleiding tot de zeevaart. Het initiatief van aalmoezenier Pype werd aanvankelijk nogal sceptisch bekeken, maar kende al gauw grote bijval. De Staat trok het zich aan en steunde het project, zodat men al gauw ging spreken van een beroepsschool voor vissers. De leerlingen kregen er van meet af aan gratis een sterk gevarieerd programma aangeboden : zeevaart-, zee-, en sterrenkunde, zeevaartrecht, radiotelegrafie, wiskunde, talen, enz..., naast praktische vakken zoals het vervaardigen en herstellen van visnetten of het bedienen van allerhande machines. Eind 1891 verwierf pastoor Pype een eigen varend schoolschip. Pypes modelschool genoot zelfs in het buitenland ruime belangstelling. Na zijn dood werd de (nu nog bestaande school) naar hem de *Vrije Visserijschool Paster Pype* genoemd.

Dank zij pastoor Pype kwamen ook de dochters van de vissers aan hun trekken in de door hem gestichte naai- en kookschool, de *Sint-Germana*, weliswaar met de onmisbare hulp van de Zusters van de H. Vincentius. Daarnaast richtte hij avondonderwijs voor volwassenen in.

De vissersbevolking ontwikkelde zich en werd meteen mondiger : de tijd was rijp voor nog andere initiatieven die het onzekere lot van de vissers konden verbeteren. Hendrik Pype was er dikwijls de draaischijf van.

Vooreerst stichtte hij in 1894 de *Vrije Visschersgilde*, 't *Zal Wel Gaan*, die voorziet in een kas tegen ongevallen op zee, een pensioenkas en een spaarkas. Ze had haar zetel in de Oostendse St.-Franciscusstraat. Binnen de vissersgilde

¹ Andere bronnen dan Vanalderweireldt-Vandenberghe geven 1887 op als stichtingsjaar van de school.

werd dan nog in 1909 de ontspanningsvereniging "Kunst Genegen" opgericht, die instond voor de organisatie van een nuttige vrijetijdsbesteding voor het vissersvolk : toneel, de uitbouw van een eigen orkest, koorzang, gymnastiek en boksen. De gilde zorgde niet alleen voor een eigen bibliotheek aan wal, maar organiseerde ook een rondvarende bibliotheek. Ze gaf bovendien een zelfstandig tijdschrift uit.

We wezen er al hoger op hoe Hendrik Pype tijdens zijn tochten op zee enorm geboeid raakte door het visserijbedrijf. In zijn werkkamer aan wal stonden hele rijen boeken vol aantekeningen die hij zelf had gemaakt tijdens zijn vele zeereizen, die hem onder andere naar de kusten van Schotland, IJsland en Scandinavië brachten. Hij richtte zelfs een museum in waar hij rustig zeeplanten en dieren van dichtbij kon bestuderen. (Dit museum bleef na zijn dood - tot 1967 - bestaan, en was intussen verrijkt met een aquarium). Hij richtte eveneens een laboratorium in om proefnemingen te doen betreffende het innemen en bewaren van vis. In talloze peilingen heeft hij de zeebodem onderzocht ; ontelbare vissen heeft hij gemerktekend om hun levenswijze te ontleden naar het in de maag aanwezige voedsel. Of hij volgde de reisweg van het uiterst minuscule plankton, en die van verschillende visscholen.

Veel van dat opgetekende navorsingsmateriaal ging verloren na zijn dood, al vinden we heel wat bewaard in de werken die hij publiceerde : *Een boekske voor de Visschers en de Visscherscholen*, Neyts, Oostende, 1890. *Over Visscherij*, Nederlandse Boekhandel, Antwerpen 1911. *Over Motoren*, Buyck, Gent, 1912. *Het Visschersboekje*, Brussel, 1923. Hij publiceerde tussen 1909 en 1914 ook talrijke bijdragen in het vakblad *De Vlaamsche Zeevisscher*, onder het pseudoniem "Zeeman" en werkte mee aan het niet nader te dateren werk *La Mer - Guide*, uitgeverij Touring Club de Belgique, Brussel. Naast deze wetenschappelijke bijdragen schreef hij ook nog *Een Kerkeboek voor de Zeelieden*, in 1912 uitgegeven door Elleboudt, Oostende.

Hendrik Pype was lid van de Provinciale Commissie voor Zeevisserij.

Op 2 mei 1922 werd pastoor Pype onderscheiden met de titel van Ereaalmoezenier van het Zeewezen en werd zijn taak overgenomen door E.H. Juveyns. Hij kreeg ook de onderscheiding van Officier in de Leopoldsorde.

Zijn laatste grote reis geschiedde over land... naar Lourdes. Bij de afreis was hij al ernstig ziek, maar hij doorstond de laatste tocht. Hij stierf korte tijd later, op 3 juni 1926, en kreeg een massaal bijgewoonde koninklijke begrafenis, ook al had hij om de grootste soberheid gevraagd. Talrijke prominenten brachten hem de laatste groet. Minister Baels sprak de lijkrede uit. Hendrik Pype ligt begraven op het kerkhof langs de Nieuwpoortse Steenweg.

Wie in de toekomst door Oostende en Geluwe wandelt, zal steeds aan deze verdienstelijke Vlaamse figuur herinnerd worden, gezien er in beide Westvlaamse plaatsen respectievelijk een *Paster Pypestraat* en een *Pastoor Pypestraat* te vinden is. Ook Oostduinkerke noemde een straat naar hem.

In 1939 werd door de Belgische Staatsmarine een opnemingsvaartuig gebouwd dat zijn naam kreeg. Tijdens de Tweede Wereldoorlog namen de Duitsers de *Paster Pype* in dienst. Het schip overleefde de oorlog niet om een nog ongekende reden, maar je kunt er nog een foto van bekijken in het Antwerpse Nationaal Scheepvaartmuseum.

In 1949 werd in Temse de *Paster Pype (II)* gebouwd : die deed dienst als peilboot van de Belgische Hydrografische Dienst. De Belgische Staatsmarine was er eigenaar van en Oostende werd uiteraard weer haar thuishaven. Je kunt er een scheepsmodel van bewonderen in hetzelfde Antwerpse Nationaal Scheepvaartmuseum. *De Paster Pype (II)* werd in 1985 uit dienst genomen en vervangen door het nieuw hydrografisch schip *Ter Streep*.

Jaar na jaar, met Allerzielen, werd Hendrik Pype in Oostende herdacht met een herdenkingsplechtigheid en een bezoek aan zijn graf. Zijn standbeeld, dat vroeger in de Paster Pypestraat boven een ingang van de Visserijschool hing, werd overgeplaatst naar het groen rond "zijn" St-Petrus en Pauluskerk en in 1988 plechtig ingewijd.

Jan de Clercq portretteerde hem op het schilderij *Paster Pype en zijn vissers*.

Hendrik Pype ging niet voor niets de (sociale) geschiedenis in als "Vader der Vissers". Meer dan ooit blijft hij het symbool van een consequente inzet voor de ontvoogding en mondigheid van de mensen waarvoor hij zich verantwoordelijk achtte. Het harde en vaak eenzame vissersleven gaf hij een menselijke dimensie. Hij was een volkspriester die met beide voeten op de grond stond, en we mogen gerust zeggen dat hij zoals zijn Voorloper ook wel eens op de woelige zee durfde lopen ...

BRONNEN (selectief geraadpleegd) :

BONDUE Pierre, in *Le XXe Siècle* van 9 juni 1926.

DECLEER R.-RYCX R., *Mijn schooltijd bij Paster Pype*, Het Visserijblad, nr. 5, 1 juni 1988, blz. 28-32.

DECUYPERE Dirk, *Paster Pype*, in *Tentoonstelling "Golvend Geluwe"* (*Catalogus*), Geluwe, 1977, blz. 29-32.

DECUYPERE Dirk, *Vader der Vissers*, in *Collegecronicke*, 27e Jrg., nr. 95, juni 1978, blz. 5-7; nr. 96, oktober 1978, blz. 4-6; nr. 97, december 1978, blz. 6-10.

DECUYPERE Dirk, LOGIE Julien, *Ter Hand - Historische Sprokkels en 50 Jaar Kapel*, Geluwe, 1988.

DENYS Remi, *Menhère Herrie*, in eigen beheer, Geluwe, 1964.

DEBUF A., DRIESSENS H., GHEKIERE M., *De wijk Ter Hand en de Hoeve Jozef Naeyaert-Marie Louise Verbeke*, in *Landelijke Echo (Geluwe)*, 8e Jrg., nr. 2, juni 1984, blz. 2-16.

DE SPOT, Ernest M.A., *In Memoriam Pastor Pype*, verschenen in *Vlaamsche Zeevisschers*, N.V. Zonnewende, Kortrijk, 1942, blz. 165-174. (Feitelijk een *In Memoriam* dat van dezelfde schrijver verscheen in *Ons Volk Ontwaakt* op 27 juni 1926).

HOSTYN N., *Pype Hendrik*, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 10, 1983, blz. 522-523.

SCHOLL S.H. Dr., *De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen (1875-1914)*, S.V. Arbeiderspers, Brussel, 1953.

VANALDERWEIRELDT E.-VANDENBERGHE Martine, *Paster Pype en zijn Tijd 1854-1926*, in *Het Visserijblad*, 52e Jrg., 1985, nrs. 5 t.e.m. 20.

16	V/1	Petrus PYPE ° Geluwe 1-8-1698 † Beselare 12-1-1777	17	V/2	Petronilla BREYNE ° Beselare † Beselare 26-4-1770	18	V/3	Petrus, Jacobus PYPE ° Geluwe 11-8-1701 † Beselare 26-1-1791	19	V/4	Joanna, Constantia REYNS (RHEIN) ° Geluwe 1-2-1700 † Beselare 25-8-1772	20	V/5	Marinus SOETE ° † Beselare 1748	21	V/6	Philippina GHESQUIERE ° † Beselare 20-4-1768	22	V/7	Franciscus VANDELANOOTE ° †	23	V/8	Maria RYCKEBOSCH ° †
x Beselare 1721			x Geluwe 3-7-1725			x Beselare 1731			x														
8	IV/1	Martinus PYPE Landbouwer ° Geluwe 9-9-1722 † Geluwe 17-3-1794	9	IV/2	Maria, Anna, Theresia PYPE Landbouwster ° Beselare 1728 † Moorslede 10-11-1810	10	IV/3	Albertus SOETE ° Beselare 1737 † Moorslede 8-2-1788	11	IV/4	Maria, Joanna (VANDE)LANOOTE ° Moorslede 19-12-1742												
x Beselare 3-10-1752						x Moorslede 15-2-1763																	
4	III/1	Philipus, Dominicus PYPE Landbouwer ° Beselare 31-12-1771 † Geluwe 27-3-1854	5	III/2	Barbara SOETE Landbouwster ° Moorslede 20-8-1773 † Geluwe 11-7-1856																		
x																							
2	II/1	Carolus, Ludovicus PYPE Landbouwer ° Geluwe 7-1-1817 † Geluwe 17-3-1894	x Geluwe 11-2-1852																				
1	Henri PYPE ° Geluwe 12-1-1854 † Oostende 3-6-1926																						

24	V/9	25	V/10	26	V/11	27	V/12	28	V/13	29	V/14	30	V/15	31	V/16
Joannes Baptist DELTOUR ° Lauwe 20-6-1719 † Lauwe 11-10-1787		Maria Magdalena SEYS ° † Lauwe 23-3-1805		Michael KINT <i>Landbouwer</i> ° † Kortrijk 4-6-1787		Maria Josepha DEKIMPE <i>Werkvrouw</i> ° † Kortrijk 25-9-1790		Clementins PINC(S)ET ° Deerlijk 18-3-1709 † Deerlijk 5-6-1755		M. Joanna (DE)BORG GRAEVE ° Desselgem 27-3-1724 † Joannes VEYS ° Deerlijk 20-2-1713 † Deerlijk 27-2-1799		Maria Anna CALLEWAERT ° † Deerlijk 19-2-1772			
x Lauwe 30-4-1743				x Kortrijk 28-6-1746				x Desselgem 3-11-1747				x			
12 IV/5 Joannes Bt DELTOUR <i>Landbouwer</i> ° † Lauwe 9-2-1804				13 IV/6 Maria Ja KIN(D)T <i>Landbouwster</i> ° Kortrijk 26-2-1754 † Lauwe 11-8-1809				14 IV/7 Felix Arnoldus PINCET <i>Landbouwer</i> ° Deerlijk 19-5-1752 † Harelbeke 15-5-1835				15 IV/8 Isabella VEYS <i>Landbouwster</i> ° Deerlijk 26-12-1756 † Harelbeke 24-12-1830			
x Kortrijk 23-4-1776								x Deerlijk 19-1-1780							
6 Constantin DELTOUR <i>Landbouwer</i> ° Lauwe 30-8-1783 † Beselare 15-1-1868								7 Francisca PINCET <i>Landbouwster</i> ° Vichte 16-12-1788 † Beselare 21-1-1868							
x Harelbeke 8-7-1812															
3 Ursula DELTOUR <i>Landbouwster</i> ° Harelbeke 23-9-1822 † Geluwe 16-11-1881															

Inwijding standbeeld Paster Pype, Oostende 1988. Het witstenen beeld van Paster Pype werd gekapt door wijlen Karel Demuynck uit Nieuwpoort op de speelplaats van de "Germaine" met slechts enkele foto's als model. De Oostendse steenkapper op rust Roland Boury heeft het gevelbeeld opgefrist en "een rug" gegeven. (Tekst : R. Decler, *Het Visserijblad*, 1 juni 1988, nr. 5, blz. 28. Foto : Guido Walters, Oostende).

Begravenis van PASTOOR PYPE (1926)